
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК СКЛADOVA ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Кірсанова В.В. к.е.н. доцент,
Фащенко М. О.

Одеський національний політехнічний університет

Сучасний період розвитку економічних відносин в Україні супроводжується трансформацією форм та методів державного регулювання, децентралізацією та диверсифікацією виробництва, зміною умов господарювання та зростанням конкурентної боротьби між підприємствами, посиленням впливу на діяльність суб'єктів господарювання зовнішнього середовища, основною рисою якого є невизначеність. Ці процеси спричиняють втрату ринків збуту вітчизняними підприємствами, відтік висококваліфікованих кадрів та науково-технічних розробок, погіршення їх фінансового стану (іноді до повного банкрутства).

Щоб забезпечити собі стійке функціонування та динамічний розвиток суб'єкти господарської діяльності змушені відшукувати механізми швидкої адаптації до сучасних умов господарювання з урахуванням чинників невизначеності та нестійкості економічного середовища.

Під забезпеченням економічної безпеки підприємства слід розуміти сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих внутрішніх і зовнішніх суб'єктів забезпечення економічної безпеки, що мають загальні цілі, ресурси, технології, форми й методи протидії реальним і потенційним небезпекам і загрозам внутрішнього й зовнішнього середовища. В основу обґрунтування цього погляду на сутнісне наповнення категорії “забезпечення економічної безпеки”, покладено діяльнісний підхід до розуміння економічної безпеки [1].

З огляду на системний (комплексний) підхід у формуванні, забезпечення економічної безпеки має включати окремі складові, що найбільш повно розкривають методологічне, технічне та організаційне підґрунтя функціонування системи економічної безпеки підприємства. Серед яких: кадрове забезпечення, психологічне забезпечення, організаційне забезпечення, правове забезпечення, інформаційне забезпечення, обліково-аналітичне забезпечення, фінансове забезпечення, спеціальне забезпечення, техніко-технологічне забезпечення.

Кадрове забезпечення передбачає політику підприємства щодо визначення професійних навичок у фахівців, які безпосередньо зайняті у сфері економічної безпеки. При цьому значна увага приділяється виявленню психологічних чинників формування негативного відношення такого роду фахівців до своєї діяльності, а також психологічному супроводженні діяльності фахівців по забезпеченню безпеки на підприємстві протягом усього терміну перебування ними на займаній посаді.

Організаційне забезпечення полягає у визначенні організаційних структур існування як самої системи економічної безпеки на підприємстві, так і організаційних форм, у яких проявлятиметься діяльність суб'єктів безпеки, а також в організації оптимального управління системою безпеки з урахуванням особливостей діяльності її суб'єктів в структурі загального управління підприємством.

Фінансове забезпечення передбачає наявність коштів, які спрямовуються на організацію та забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства та суб'єктів її забезпечення.

Техніко-технологічне забезпечення полягає у використанні різноманітних технік та технологій, зокрема і спеціальних, при забезпеченні безпеки суб'єктів господарювання та передбачає формування сучасної матеріально – технічної бази, необхідної для виконання функціональних обов'язків персоналу по забезпеченню безпеки на підприємстві.

Правове забезпечення передбачає формування правового поля для діяльності суб'єктів забезпечення безпеки на підприємстві.

Стрижневим елементом забезпечення економічної безпеки в контексті проведених досліджень виступає інформаційна складова, що передбачає збір інформації про чинники зовнішнього та внутрішнього середовища з метою формування стратегії і тактики протидії загрозам діяльності підприємства та його сталому розвитку. Проте узагальнення досвіду використання інформації як чинника у забезпеченні економічної безпеки показало безсистемність у отриманні, узагальненні та оцінюванні достовірності даних фахівцями з економічної безпеки.

З урахуванням цього вважаємо за необхідне запровадження в систему інформаційного забезпечення технологій обліку та аналізу для формування обліково-аналітичних даних, що використовуються фахівцями з економічної безпеки при прийнятті рішень щодо безпечного функціонування підприємства в умовах нестійкого зовнішнього середовища та існування перманентних ризиків і небезпек у його внутрішніх бізнес-процесах, а отже виокремлення окремого компонента забезпечення економічної безпеки підприємства – обліково-аналітичного забезпечення.

В сучасних умовах господарювання протидіяти загрозам багато в чому можливо володіючи достовірною та точною інформацією, спираючись на яку суб'єкт господарської діяльності обирає партнерів, встановлює взаємовідносини та визначає форму розрахунків з клієнтами та постачальниками, вирішує питання про інвестування своїх коштів. Саме таку інформацію повинна генерувати система обліково-аналітичного забезпечення. Та незважаючи на всю важливість обліково-аналітичної складової у забезпеченні економічної безпеки, системних наукових досліджень щодо методик та технологій збору та обробки обліково-аналітичної інформації у системі економічної безпеки вітчизняних підприємств поки не здійснено.

Для обґрунтування теоретичної основи системи обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки наведемо точки зору окремих науковців до визначення понятійного апарату елементів, що її формують, а саме: «обліково-аналітична система», «забезпечення» та «обліково-аналітичне забезпечення».

В найбільш широкому розумінні обліково-аналітична система – це система, яка базується на бухгалтерській інформації, що включає оперативні дані і використовує для економічного аналізу статистичну, технічну, соціальну та інші види інформації, необхідну для прийняття управлінських рішень на макро- та мікрорівнях [2].

Забезпечення – це сукупність заходів та засобів, створення умов, які сприяють нормальному протіканню економічних процесів, підтриманню стабільного функціонування економічної системи та її об'єктів, упередженню внутрішніх та зовнішніх загроз діяльності [3]. Логічне поєднання зазначених категорій дозволило сформулювати поняття «обліково-аналітичне забезпечення», що неодноразово розглядалося у працях таких вчених як І.О.

Бланк, М.І. Бондар, С.М. Галузіна, Н.М. Лисенко, М.С. Пушкар, Л.В. Попова, Н.О. Тичинина.

Зокрема, І.О. Бланк визначає обліково-аналітичне забезпечення як систему, що базується на даних бухгалтерського обліку, включаючи оперативні дані, і використовує для узагальнення та аналізу статистичну, технічну, довідкову та інші види інформації [4]. Більш ґрунтовно з позицій задоволення користувачів інформації до визначення обліково-аналітичного забезпечення підійшла С.М. Галузіна, яка характеризує його «як здійснення облікових та аналітичних процедур у режимі реального часу, виявлення відхилень від запланованих показників і використання отриманих результатів для прийняття управлінських рішень» [5]. Але і в цьому визначенні чітко не простежується цільове використання наданої інформації.

Спираючись на теоретичні засади щодо формування обліково-аналітичного забезпечення та враховуючи вимоги, які висувуються до нього системою економічної безпеки, вважаємо, що під *обліково-аналітичним забезпеченням економічної безпеки* слід розуміти цілісну інформаційну систему, що об'єднує методи та технології усіх видів обліку, аналізу та безпеки з метою прийняття управлінських рішень щодо протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам безпечному функціонуванню підприємства та його сталому розвитку [1].

Виходячи з наукового обґрунтування концептуальних підходів до формування інформаційних систем, охарактеризуємо властивості системи обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки.

По-перше, система обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки виступає частиною загальної інформаційної системи управління підприємством, або є інформаційною системою другого порядку, яка перетворює первинні дані на «продукт», призначений для задоволення потреб економічної безпеки.

По-друге, система обліково-аналітичного забезпечення є інтегрованою системою, що складається з трьох взаємопов'язаних підсистем (складових), що існують в єдиному інформаційному просторі: облікової, аналітичної та спеціального забезпечення. В результаті взаємозв'язку та взаємодії цих підсистем система обліково-аналітичного забезпечення набуває нових властивостей, відмінних від властивостей кожної з підсистем (рис. 1).

По-третє, система обліково-аналітичного забезпечення характеризується великою кількістю багатоаспектних внутрішніх зв'язків (в тому числі зворотних) між підсистемами та стійкістю до впливу зовнішніх факторів, що визначає її як складну та динамічну систему. У таких системах одна і та ж дія може викликати різні результати, кожен з яких настає з певною ймовірністю.

По-четверте, для кожної із підсистем системи обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства характерні три основні рівні: методичний, технологічний (технічний) та організаційний. На методичному рівні здійснюється перетворення первинної (вхідної) інформації на узагальнені дані у відповідності до потреб окремих груп користувачів.

Базовою в системі обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки є облікова система, адже саме на основі її інформації здійснюється аналіз діяльності підприємства. Вона забезпечує формування, накопичення, класифікацію та узагальнення необхідної інформації. Ці процедури здійснюються у відповідності до встановленої методології та технології обліку.

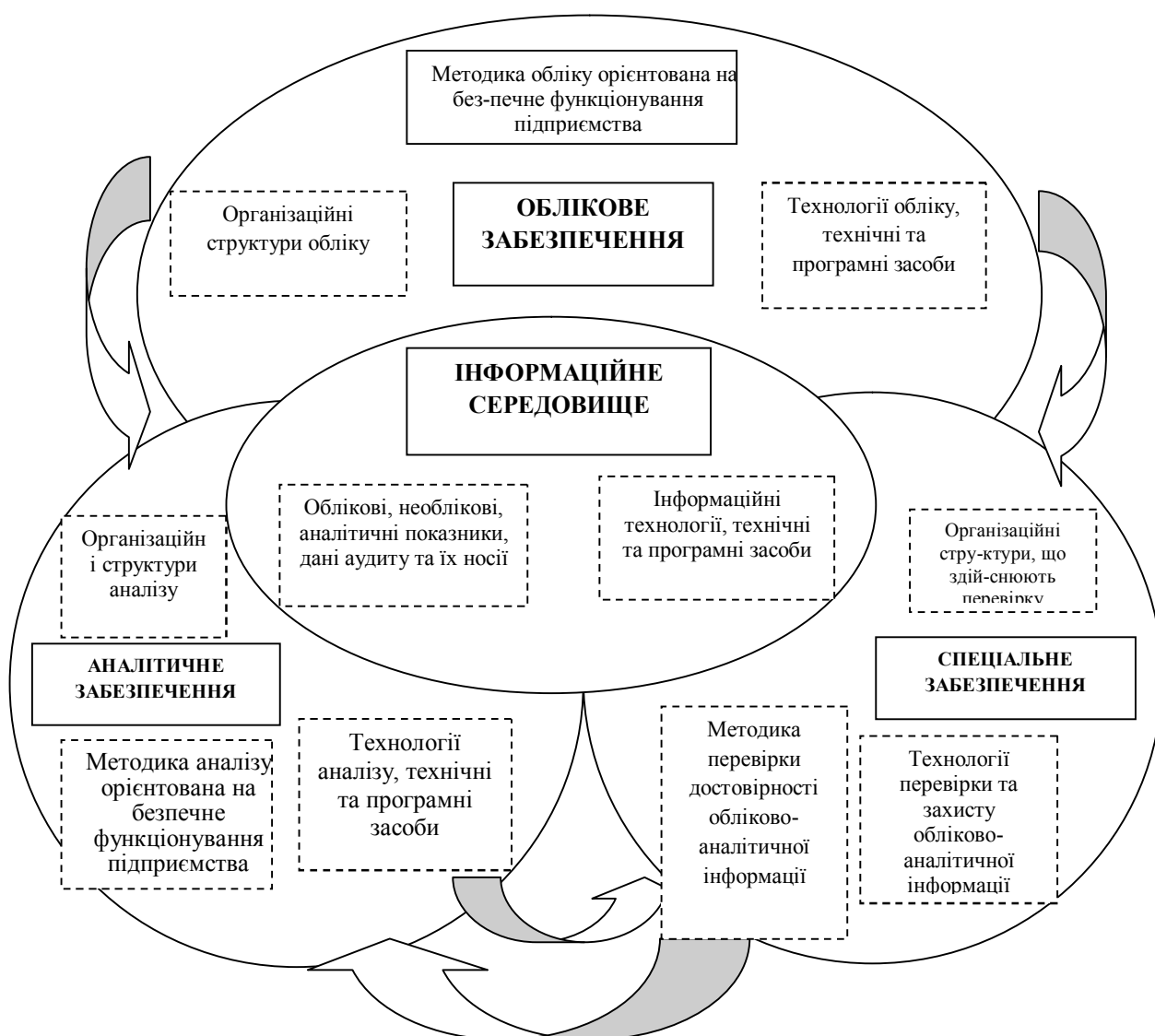

Рис. 1. Складові обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства [1]

Аналітична складова обліково-аналітичного забезпечення надає кількісну та якісну оцінку змін, що відбуваються з досліджуваним об'єктом. Вона дозволяє завчасно відстежити тенденції розвитку як небажаних, так і позитивних явищ. Використовуючи різноманітні методики аналізу, розробляються варіанти управлінських рішень, що дозволяють нівелювати вплив негативних тенденцій та створити сприятливі умови для безпечного функціонування та сталого розвитку підприємства.

Облікова та аналітична складові забезпечення економічної безпеки передбачають збір та узагальнення даних про чинники зовнішнього і внутрішнього середовища з метою оцінки рівня та стану економічної безпеки власного підприємства, економічної надійності потенційних партнерів, формування стратегії й тактики протидії загрозам діяльності підприємства та його сталому розвитку, а також визначення заходів щодо збереження цілісності інформації, що містить комерційну таємницю.

Така інформація за своїм характером є багатогранною і потребує чіткого розуміння її місця та ролі у відповідності до концептуальних основ економічної безпеки підприємства.

У найпростішому розумінні вітчизняні автори, що займаються проблематикою обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки вважають його головне призначення у розробці системи заходів з метою збереження майна та інформації суб'єкта господарювання відповідно до обраної стратегії його розвитку [6] чи захисту цілісності облікової інформації, що містить комерційну таємницю [7].

Сформовані теоретичні підходи до системи обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства, дають можливість стверджувати, що головною метою її функціонування є надання достовірної та релевантної інформації для управління економічними процесами підприємства при виборі напрямів підтримання його безпеки та стійкого розвитку. Виходячи з цього, основними завданнями здійснення обліково-аналітичного забезпечення є:

- діагностика фінансово-господарського стану підприємства з метою упередження його неспроможності (банкрутства);
- оцінка стану та рівня економічної безпеки власного підприємства;
- оцінка рівня економічної надійності контрагентів підприємства;
- підготовка інформації для обґрунтування управлінських рішень про доцільність здійснення заходів з нівелювання впливу виявлених загроз та небезпек;
- надання інформації для оцінки заходів по забезпеченню стратегії економічної безпеки підприємства;
- контроль за збереженням та ефективним використанням корпоративних ресурсів підприємства;
- ідентифікація підприємницьких ризиків і пов'язаних з ними потенційних загроз в системі бухгалтерського обліку, тощо.

Значне різноманіття завдань, що висувуються перед обліково-аналітичним забезпеченням спеціалістами з економічної безпеки передбачає перегляд традиційних підходів до узагальнення облікової інформації. В основу її формування повинна бути покладена парадигма багатоцільового бухгалтерського обліку, що забезпечувала б узгодженість інформаційних інтересів різних груп користувачів. Підґрунтям такого обліку мають стати прийоми фінансового, управлінського (внутрішнього) та стратегічного обліку, які в своїй сукупності сприятимуть зниженню інформаційного ризику для користувачів та забезпечуватимуть достовірне відображення інформації про окремі параметри господарської діяльності в ретроспективному та перспективному розрізах.

Література

1. Гнилицька Л.В. Обліково-аналітичне забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства: автореф.дис...докт. екон.наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» /Л.В.Гнилицька; КНЕУ. – К.,2013.-35с.
2. Попова Л.В. Основные теоретические аспекты построения учетно-аналитической системы / Попова Л.В., Маслов Б.Г., Маслова И.А. // Финансовый менеджмент. – 2003. – №5. – С. 41-45.
3. Ройзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Ройзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – [5-е изд.]. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 207с.

4. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К.: Эльга, 2004. – 784 с.
5. Галузина С. М. Учетно-аналитическая информация в управлении организацией: [монография] / С. М. Галузина. – СПб.: Знание, ИВЭСЭП, 2006. – 267 с.
6. Крупка Я. Економічна безпека підприємства та її реалізація через систему облікових принципів: матеріали міжнародної науково-практичної конференції [“Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі”], (Тернопіль, 25-26 листопада 2010). – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – С. 57-60.
7. Євдокимов В.В. Особливості організації бухгалтерського обліку при забезпеченні економічної безпеки підприємства / В.В. Євдокимов, А.П.Дикий // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Збірник наукових праць Української академії банківської справи НБУ. —Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – Вип. 24. – С 255 -264.